

Bezpeněžní spořitelní styk platební (sporožiro).

Řed. Svazu spořitelů Ing. A. Mužák.

O bezpeněžním platebním styku mluvíme, děje-li se vyrovnávání závazků bez používání bankovek, papírových peněz a mincí, tedy pouhým převodem pohledávky z účtu osoby zavázané na účet osoby oprávněné. V širším slova smyslu patří sem i způsoby placení, jimiž aspoň z části se ušetří převody hotovostí, na př. platí-li se poštovní poukázkou. O bezpeněžním placení lze mluvit teprve v době, kdy vznikla instituce peněz. Nelze proto považovati směnu obvyklou v prvopočátcích lidského hospodářského styku za určitou formu bezpeněžního placení, neboť nešlo v tomto případě zřejmě o žádnou úsporu platidel.

Prvé počátky instituce bezpeněžního placení lze zjistiti již ve čtvrtém století př. Kr. v Athénách; zmiňují se o ní attičtí řečníci v bankovních procesech. Podrobnější zprávy o bezpeněžním vyrovnávání platů jsou zachyceny teprve v rukopisných památkách starého Egypta z roku 300 př. Kr. Placení šekem a žirovým lístkem vyvinulo se z hospodářské organizace starého Egypta, založené převážně na produkci obilí. V důsledku značné úrodnosti země převyšoval výtěžek obilí zpravidla spotřebu. Obilí bylo ukládáno společně do státních sýpek, zřizovaných v jednotlivých obcích. O jeho uskladnění vedeny byly podrobné záznamy. Podle příkazů jednotlivých vlastníků uskladněného obilí prováděny byly pak účetní převody, kterými dlužník vyrovnával obilím své závazky vůči věřiteli.

U jiných národů souvisejí počátky bezpeněžního platebního styku zpravidla teprve se vznikem bank, které přijímaly od obchodníků peníze do úschovy a obstarávaly jejich platy, které z důvodů bezpečnostních se konaly převodními příkazy.

Pozoruhodnější rozvoj bezpeněžního placení nastává však teprve počátkem tohoto století, kdy se mu začíná věnovati soustavná péče v zájmu všeobecném. Bezpeněžní platební styk přestává býti pouhým nahodilým doplňkem bankovní činnosti, nýbrž jest soustavně organizován a rozšiřován i jinými peněžními ústavami a zařízeními, aby se na něm mohly zúčastniti nejšířší vrstvy obyvatelstva.

Úspěšný rozvoj bezpeněžního placení předpokládá, nemá-li býti tato instituce omezena jen na určité kruhy průmyslové a obchodní, určitý stupeň vzdělání a hospodářského rozvoje. S tím souvisí dále dostatečná hustota obyvatelstva, příznivý stav zaměstnanosti s výdě-

lečnými možnostmi, hustá síť peněžních ústavů, která by umožnila vzájemné vyrovnávání platů, jakož i rychlá, spolehlivá a levná doprava. Úspěchu a rozvoje docílí proto především taková organizace bezpečnostního placení, která bude rychlejší, spolehlivější a levnější než dosavadní způsoby vyrovnávání peněžních závazků.

Bezpečnostní platební styk prováděn byl v Protektorátu Čechy a Morava až dosud především Poštovní spořitelnou, bez zvláštní organizace pak také Národní bankou, obchodními bankami i ústavy lidového peněžnictví. Ačkoliv pro podrobnější zkoumání, v jakém poměru se jednotliví nositelé bezpečnostního styku účastní na tomto vyrovnávání platů resp. jakou intenzitu vykazuje v jednotlivých hospodářských úsecích, schází nám statistická data, lze přece jen všeobecně konstatovati, že bezpečnostní platební styk měl poměrně značný objem, i když, pokud jde o rychlost, zůstává za Říší.

Hlavním nositelem bezpečnostního styku jest u nás Poštovní spořitelna, a to nejen pro vyrovnávání platů přímo mezi jednotlivci, nýbrž i nepřímo prostřednictvím peněžních ústavů. Z bezpečnostního styku Poštovní spořitelny lze usuzovati přibližně na jeho vývoj. V roce 1925 činil bezpečnostní obrát u Poštovní spořitelny 62⁰/₀, v roce 1939 již 82⁰/₀ celkového obrátu.

Bezpečnostní vyrovnávání platů mezi bankami prováděno jest převážně odúčtovacím sdružením Národní banky, jehož se účastní význačnou měrou také Poštovní spořitelna. Představuje proto celkový bezpečnostní obrát Poštovní spořitelny a Odúčtovacího sdružení v podstatě rozsah bezpečnostního styku na území Protektorátu, t. j. v roce 1939 celkem asi 345 miliard K.

Bezpečnostní místní platební styk, t. j. mezi peněžními ústavami v určitém místě nedosahuje dosud žádného zvláštního rozsahu a odhaduje se jen asi na 10⁰/₀ celkového bezpečnostního platebního styku.

Pozornosti zaslouží si také organizace bezpečnostního vyrovnávání platů v úseku zemědělského družstevnictví, které soustřeďuje jak platy za zemědělské výrobky, tak i platy za dodávky zemědělských potřeb (hnojivo, uhlí, osivo, stroje). Podle mírného odhadu činí platy v hotovosti v tomto úseku jen 10⁰/₀ celkového obrátu.

K těmto dosavadním nositelům bezpečnostního placení přistupují dnem 1. března 1941 i *českomoravské spořitelny*, které k tomu účelu vytvořily jednotné těleso s ústředním súčtováním u žirové centrály. Žirovou centrálou v Protektorátě stala se Ústřední banka spořitelena, a to pro Čechy její hlavní ústav v Praze, pro Moravu pak její pobočka v Brně. Spořitelní žirová síť obsahuje celkem 223 žirových míst a to 151 v Čechách a 72 na Moravě. Tato žirová síť jest dosti hustá, aby veškeré platební příkazy mohly býti prováděny rychle. Technika žirového styku spočívá v tom, že vlastník žirového účtu uhrazuje svoje splatné závazky a jiné běžné platy pohodlně pomocí žirového lístku, který předá spořitelně (žirovému místu). Spořitelna provede převod na žirový účet příjemce sama nebo prostřednictvím žirového ústředí a příjemce obdrží originál žirového lístku, napsaný přímo plátcem; z lístku jest také zřejmý účel platby.

Nemá-li plátce u spořitelny žirový účet, použije zvláštní platenky, kterou složí dlužnou částku ve prospěch příjemce, který má u spořitelny (žirového místa) svůj účet. Tímto způsobem lze prováděti platy nejen na území Protektorátu Čechy a Morava, nýbrž i v celé Říši, kde jest spořitelní žirová síť ještě mnohem hustší. Sporožiro neomezuje se ovšem jen na platy žirovými lístky a platenkami, nýbrž v brzké době bude tohoto zařízení využito i k placení šeky, které se budou vypláceti buď v hotovosti anebo budou-li opatřeny poznámkou »Jen k súčtování« provede se na jejich podkladě převod v účtech. Velmi rozšířenou složkou organizace spořitelního žíra jest v Říši také cestovní akreditiv (Reisekreditbrief, známý pod zkratkou »ROB« [Reise ohne Bargeld]). Lze očekávati, že toto zařízení bude zavedeno brzy také ve spořitelním žíru protektorátním.

Spořitelní žiro v Protektorátě bylo vybudováno na podkladě 30tileté zkušenosti v Říši a má proto na území Čech a Moravy všechny předpoklady pro zdárný rozvoj. Proti dosavadním způsobům placení vyznačuje se jednoduchostí, pohodlností, bezpečností, rychlostí a zejména levností. Veškeré příkazy ve sporožirovém styku provádějí se zásadně bezplatně; majitel žirového účtu platí jen obvyklé výlohy při uzávěrce běžného účtu, získává však při tom ještě zúčtení dočasného zůstatku.

Pro spořitelny a jejich ústředí znamená zavedení spořitelního žirového styku novou práci a podle okolností i značné investice, neboť včasná a rychlá vyřizování platebních příkazů vyžádá si v některých žirových místech další mechanisování provozu. Prospěch, který však toto zařízení přinese celému hospodářství, jak s hlediska jednotlivce tak i s hlediska veřejného zájmu, jest tak značným, že vyvážá veškerou námahu a oběti, které spořitelny v zájmu služby veřejnosti přinášejí.

Organisace bezpeněžního placení na území Protektorátu Čechy a Morava doplněna jest od 1. dubna 1941 též zvláštním žirovým řízením Národní banky pro Čechy a Moravu, která používá k tomu svých poboček.

Singularistické lesní společnosti na Moravě.

Doc. Dr. Jaroslav Pošvář.

Na Moravě uchoval se zvláštní právní útvar, t. zv. singularistické lesní společnosti, jejichž povaha není zcela jasná. Jsou to zvláštní asociace, které sdružují spoluvlastníky lesa, resp. osoby spoluprávněné k odběru dříví, lesních plodin a pod. Toto právo jest spjato s usedlostí či domem nebo s některým řemeslem. Singularisté jsou organisováni jako zvláštní »společnost« či »společenstvo« na